

22. Черданцев А.Ф. Системообразующие связи права// Сов.государство и право. – 1974. – № 8. – С. 14–15.
23. Ярков В.В. Юридические факты в гражданском процессе/ В.В.Ярков. – М.: Инфотропик Медиа, 2012. – С. 53.
24. Тужилова-Орданская Е.М. Понятие и способы защиты прав на недвижимое имущество/ Е.М. Тужилова-Орданская. – М.: Издательство «Юрлитинформ», 2007. – 248 с. – С. 17.
25. Фурса С.Я., Фурса Е.И. Спадкове право. Теорія і практика. – С. 291.
26. Щеглов В.Н. Гражданско-процессуальные юридические факты. С. 95)
27. Победоносцев К.П. Курс гражданского права. Вторая часть. М.: Издательство «Статут», 2003. С – 260.
28. Там само.
29. Мейер Д.И. Русское гражданское право. – М.: Издательство «Статут», 2000. – С. 780.
30. Остапюк Н.И. Нотариальная защита прав граждан на имущество, переходящее в порядке наследования. – С. 41.
31. Рябцева И.Б. Наследственное правоотношение. – С. 21.
32. Фурса С.Я., Фурса Е.И. Спадкове право. Теорія і практика. – С. 292.

Бондарева Мария Владимировна
«ОТКРЫТИЕ НАСЛЕДСТВА» И «ЗАВЕДЕНИЕ НАСЛЕДСТВЕННОГО ДЕЛА»:
СУТЬ И СООТНОШЕНИЕ

В статье анализируются вопросы сущностной характеристики и соотношение категорий «открытия наследства» и «заведение наследственного дела нотариусом». Открытие наследства рассматривается как абстрактное юридическое последствие смерти физического лица или объявления его умершим, который в совокупности с другими предпосылками влечет возникновение наследственного правоотношения. Заведение наследственного дела предлагается понимать результатом взаимодействия юридических фактов гражданского права, а также общих и специальных предпосылок наступления процедурных последствий.

Ключевые слова: открытие наследства, заведение наследственного дела, юридические последствия смерти человека.

Bondareva Maria
«COMMENCEMENT OF SUCCESSION» AND «OPENING OF SUCCESSION CASE RECORD»:
NOTION AND CORRELATION

The article analyzes the questions of the essential characteristic and the correlation of the categories of «opening of the inheritance» and «establishment of the hereditary case by a notary». The opening of the inheritance is considered as an abstract legal consequence of the death of a physical person or declaration to the deceased, which, together with other prerequisites, entails the emergence of a hereditary legal relationship. Establishment of an inheritance case is proposed to be understood as the result of interaction of legal facts of civil law, as well as general and special prerequisites for the onset of procedural consequences.

Keywords: opening of the inheritance, institution of the hereditary case, legal consequences of the death of a person.

Кириченко Кристина Максимівна,
 Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УДК 347.961:347.79

УЧАСТЬ МОРСЬКИХ АГЕНТІВ
ПРИ ВЧИНЕННІ МОРСЬКОГО ПРОТЕСТУ

У статті досліджується питання можливості розширення кола суб'єктів, які можуть звертатися за вчиненням морського протесту, зокрема, щодо включення до цього кола, в додаток до капітана, ще й морського агента. Аналізується поняття «морського агента».

Ключові слова: морський протест, заява про морський протест, нотаріальне провадження, морський агент, судновий агент.

За загальним правилом, якщо в період плавання або стоянки судна мала місце подія, що може стати підставою для пред'явлення до судновласника майнових вимог, чинним законодавством передбачена процедура оформлення морського протесту [1, ст. 34; 2, гл. 18]. В положеннях статті 341 Кодексу тор-

говельного мореплавства України вказано, що заява про морський протест робиться з метою забезпечення доказів для захисту прав і законних інтересів судновласників [3, ст. 341].

Процедура оформлення морського протесту не є досконалою, проблематиці даного виду нотаріального провадження присвя-

чені публікації та дослідження таких авторів, як С.Я. Фурса, О.М. Криштопа, Н.В. Льєва, Ю.З. Драпайло, В.В. Баранкова, В.В. Комаров, Л.К. Радзівєвська, С.Г. Пасічник, В.В. Луць.

Також, частково проблеми даного виду нотаріального провадження вже досліджувалися автором в статті «Деякі проблемні аспекти вчинення морського протесту в Україні» [4, с. 422-425].

В даній статті ставиться за мету більш детально дослідити питання кола суб'єктів, що уповноважені на подання заяви про морський протест, та сформулювати пропозиції по розширенню суб'єктного складу цих осіб, зокрема, щодо надання повноважень подавати заяву про морський протест та загалом брати участь у його вчиненні морському агенту.

В основних нормативно-правових актах, що регулюють вчинення морських протестів, та які згадувались вище (КТМУ, Закон України «Про нотаріат», Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України») мова йде про подання заяви про морський протест виключно капітаном судна.

Однак, як зазначають деякі дослідники, існує певна проблема по заявленню морського протесту обмеженим колом осіб (виключно капітаном): «Існуюча в Україні процедура заяви морського протесту інколи робить це неможливим... Якщо стоянка судна у порту є короткочасною (контейнеровоз, паром) та/або припадає на нічний час – морський протест подати неможливо, так як за українським законодавством лист протесту повинен бути поданий особисто капітаном судна» [5, с. 10].

Слід зауважити, що визначення «капітан» розповсюджується на осіб, які здійснюють самостійне командування судами. Дане визначення є найбільш поширеним, оскільки посада капітана судна передбачена для більшості типів суден. Залежно від типу і призначення судна застосовуються також такі визначення, окрім «капітана»:

1) якщо це судно Військово-Морських Сил України – командир корабля (його першим заступником є старший помічник командира корабля; на кораблі, де посада старшого помічника командира корабля не передбачена штатом, його обов'язки виконує помічник командира корабля) [6, п. 14];

2) на несамохідних суднах – шкіпер [7, п. 4];

3) на суднах портового, службово-допоміжного та технічного флоту з дистанційним автоматичним управлінням (дистанційним управлінням) головної енергетичної установки з правом дистанційного управління двигунами з ходового містка – капітан-механік (змінний капітан-механік, змінний помічник капітана-механіка) [7, п. 4].

Як зазначає Л.К. Радзівєвська, С.Я. Фурса заява про морський протест також може подаватися іншими керівниками екіпажу [8, с. 658; 9, с. 312]. Якщо не враховувати керівні пости, які, фактично, є «капітанськими» (шкіпер, командир), подання заяви про морський

протест іншими особами можливе лише у виключних випадках.

Так, згідно пункту 111 Статуту служби на суднах морського флоту 1976 року, у разі хвороби (смерті) капітана, командування судном приймає старший помічник [10, п. 111]. Про передачу командування негайно інформується судновласник і проводиться запис у судовому журналі [11, с. 427].

Як вбачається з вищевикладеного, подання заяви про морський протест не капітаном обмежене хворобою чи смертю самого капітана. Разом з цим, такі повноваження на себе цілком міг би прийняти морський агент, що вирішило б проблему неможливості подання морського протесту у нічний час, при короткочасних зупинках судна, і т.д.

За словами Ю.З. Драпайла, агентські послуги у морських портах посідають особливе місце, оскільки судновласники та фрахтувальники нерідко користуються послугами агентів для представництва їх інтересів у відносинах з іншими учасниками правовідносин у морських портах [12, с. 152].

Саму ж агентську діяльність можна визначити як різновид підприємницького посередництва, що здійснюється шляхом надання юридичних та фактичних послуг від імені, за рахунок, під контролем та в інтересах принципала [13, с. 7].

Агентська діяльність визначається агентським договором, який більшість вчених відносить до договору надання послуг [14, с. 9]. При цьому, морське агентування є різновидом агентування у морській та портовій галузі, і йому присвячується окрема глава в КТМУ – глава 5 розділу IV, що має назву «Морське агентування».

Важливо зазначити, що до договору морського агентування можна застосовувати не тільки положення КТМУ та Господарського кодексу України, а й положення Цивільного кодексу України, що регулюють договір доручення.

Так, Господарський суд Одеської області у своєму рішенні від 26 жовтня 2009 року по справі № 29/70-09-1996 встановив: «За своєю правовою природою договір морського агентування є одним з видів представництва (доручення). До правовідносин, які виникають із договору доручення відповідно застосовуються норми ст.ст. 237, 239 та 1000 ЦК України. Відповідно до ст. 1000 ЦК України, за договором доручення одна сторона (повірений) зобов'язується вчинити від імені та за рахунок другої сторони (довірителя) певні юридичні дії. Правочин, вчинений повіреним, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки довірителя. Так, правовідносини, що складаються між особою, яку представляють (судновласником) і третьою особою (Позивачем), є представницькими, оскільки права та обов'язки за правочиною, вчиненим представником (Відповідачем) і третьою особою, безпосередньо виникають у особи, яку представляють, тобто у судновласника. Представник вчиняє правочин не від свого імені, а від імені

особи, яку він представляє, внаслідок чого цивільні правовідносини виникають між особою, яку він представляє та правочин, вчинений представником створює, змінює та припиняє цивільні права і обов'язки саме особи, яку він представляє (ст. 239 ЦК України) тобто у цьому випадку судовласника КП «Іллічівське муніципальне пароплавання»» [15].

Отже, морський агент цілком справедливо може виступати як повірений особи, з якою укладено агентський договір. Разом з цим, слід визначити, хто є морським агентом та якими повноваженнями він наділяється.

З законодавством зарубіжних країн визначення морського агента має певні спільні риси: у Хорватії морський агент визначається як фізична або юридична особа, що є посередником у морській діяльності; за польським законодавством, відповідно до Морського кодексу 1961 року, агентом вважається постійний представник судовласника, що від його імені та за його рахунок; за французьким – агент є уповноваженим представником судовласника та виконує весь комплекс послуг та операцій, що не здійснюються самим капітаном судна [16, с. 16-17].

Що ж до вітчизняного законодавства, згідно Правил надання послуг у морських портах України морським агентом визначається «суб'єкт господарювання, який відповідно до договору морського агентування діє від імені та за дорученням судовласника як постійний представник судовласника та за винагороду надає послуги в галузі торговельного мореплавання» [17].

В літературі також зустрічається синонімічне до поняття «морський агент» поняття «суднової агент», визначення якого надає Н.Н. Сергєєва, пояснюючи, що це є представник і помічник судовласника, фрахтівника, оператора судна або власника вантажу, що виступає від імені та за рахунок вищевказаних осіб відповідно до повноважень, що базуються на законі чи договорі. При цьому, агент організовує та координує усі операції по обслуговуванню судна, експлуатаційному та технічному забезпеченню рейсу, в т.ч. й по оформленню різноманітних інформаційних, постачальницьких, юридичних, фінансових документів по усіх справах адміністративного та комерційного характеру, пов'язаних з судном, що агентується [18, с. 171].

А.А. Кудюкін та І.М. Петров розглядають морського агента з подібного ракурсу, визначаючи його як представника і помічника судовласника, що виступає від його імені та за його рахунок в рамках повноважень, визначених законом або договором, в усіх справах адміністративного або комерційного характеру, що стосуються морського перевезення вантажів або пасажирів [19, с. 16].

КТМУ в статті 116 використовує, поруч з поняттям «морський агент», таке поняття як «агентські організації». Незважаючи на це, вбачається, що за відсутності заборон в чинному законодавстві, морський агент може існувати у двох формах – як юридична особа

та як фізична особа-підприємець, що узгоджується з положеннями частини 2 статті 55 Господарського кодексу України [20, ст. 55].

Зазначимо, що свою діяльність морський агент може здійснювати не тільки в порту, а й за його територією, що значно розширює коло його повноважень [3, ст. 116].

Н.І. Чернявська зазначає: «діяльність морського агента виходить за рамки діяльності у порту та часто пов'язана з організаціями, мало пов'язаними із роботою у порту» [21, с. 53].

Отже, маючи під собою окреслене законодавче підґрунтя, вищезазвані проблеми могла б бути вирішені шляхом надання можливості морському агенту подавати нотаріусу перелік необхідних документів для вчинення морського протесту, приймати участь в діях, пов'язаних і з вчиненням протесту та отримувати відповідний документ – акт про морський протест.

Даний варіант вже реалізований у деяких зарубіжних країнах, як зазначає Ю.Ю. Васьков, зокрема і в країнах чорноморського регіону: Турція, Болгарія, Румунія [22, с. 10]. Навіть за наявності в положеннях законодавства Бельгії аналогічних вітчизняним норм щодо оформлення морського протесту особисто капітаном судна, в бельгійських портах також існує практика щодо оформлення морських протестів агентами (присутність капітана для оформлення морського протесту бельгійським комерційним судом вимагається лише в окремих випадках) [23, с. 7].

Враховуючи вищевикладене, до ряду нормативно-правових актів (КТМУ, ЗУ «Про нотаріат», Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, Консульського статуту України) слід внести зміни, згідно з якими, поряд з капітаном судна, дозволити звертатися за вчиненням морського протесту та брати участь в його оформленні морському агенту, без обов'язкової присутності капітана.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про нотаріат: Закон України від 02 вересня 1993 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 39, ст. 383.
2. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затверджений наказом Міністерства юстиції України № 296/5 від 22 лютого 2012 року // Офіційний вісник України. – 2012 р. – № 17.
3. Кодекс торговельного мореплавання України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, №№ 47, 48, 49, 50, 51, 52, ст. 349.
4. Кириченко К.М. Деякі проблемні аспекти вчинення морського протесту в Україні / К.М. Кириченко // Часопис Київського університету права. – К.: 2016. – № 2016/4. – С. 422-425.
5. Васьков Ю.Ю. Портові формальності в Україні: оформлення прихода, отхода і стоянки морських судів / Ю.Ю. Васьков, М.М. Цимбал. – О.: Латстар, 2002. – 99 с.
6. Положення про корабельну службу у Військово-Морських Силах Збройних сил України: затверджено наказом Міністра оборони України

- № 415 від 25 листопада 2003 року [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1170-03>.
7. Положення про звання осіб командного складу морських суден та порядок їх присвоєння: затверджено наказом Міністерства інфраструктури України № 567 від 07 серпня 2013 року [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1466-13>.
 8. Теорія нотаріального процесу [текст]: Науково-практичний посібник / За заг. ред. С. Я. Фурси. – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 920 с.
 9. Радзієвська Л.К., Пасічник С.Г. Нотаріат в Україні: навч. посібник / За заг. ред. Л.К. Радзієвської. – К.: ЮрінкомІнтер, 2000. – 525 с.
 10. Статут служби на судах Міністерства морського флоту Союзу ССР: затверджений наказом Міністерства морського флоту союзу ССР № 6 від 09 січня 1976 року // Органи влади СРСР; Наказ, Статут, Витяг від 09.01.1976 № 6.
 11. Давиденко Л. М. Особливості правового статусу капітана судна в міжнародному мореплавстві / Л. М. Давиденко // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – № 60. – С. 425-431.
 12. Драпайло Ю.З. Господарські правовідносини у морських портах: монографія / Ю.З. Драпайло. – О.: 2014, – 190 с.
 13. Дядюк А.Л. Правове регулювання комерційного посередництва (агентських відносин) у сфері господарювання: автореф. дис.... канд. юрид. наук: спец. 12.00.04 «господарське право, господарсько-процесуальне право» / А.Л. Дядюк. – К.: 2010. – 20 с.
 14. Дрішлюк А.І. Агентський договір: цивільно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «цивільне право і цивільний процес; сімейне право» міжнародне приватне право» / А.І. Дрішлюк. – О.: 2003. – 20 с.
 15. Рішення Господарського суду Одеської області від 26 жовтня 2009 року по справі № 29/70-09-1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/6782391>
 16. Петров И.М. Агентирование морских судов: теория и практика: учебн. пособие / И.М. Петров, В.А. Виговский. – Черновцы: Книги- XII, 2005. – 496 с.
 17. Правила надання послуг у морських портах України: затверджені наказом Міністерства інфраструктури України № 348 від 05 червня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1401-13>.
 18. Сергеева Н.Н. Понятие и сущность морского агентирования / Н.Н. Сергеева // Актуальные проблемы политики: зб. наук. пр. – О.: Фенікс, 1999. – Вип. 6-7. – С. 164-172
 19. Кудюкин А.А. Правовые аспекты морского агентирования: учеб.-метод. пособие / А.А. Кудюкин, И.М. Петров. – О.: Фенікс, 2006. – 262 с.
 20. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144.
 21. Чернявская Н.И. Морской (судовой) агент и его взаимоотношения с таможенными органами в Украине / Н.И. Чернявская // Митна справа. – 2008. – № 3. – С. 49-53
 22. Васьков Ю.Ю. Портовые формальности в Украине: оформление прихода, отхода и стоянки морских судов / Ю.Ю. Васьков, М.М. Цимбал. – О.: Латстар, 2002. – 99 с.
 23. Виноградов Н.Н. Новое в агентировании морских судов / Н.Н. Виноградов. – Л.: ЛВИМУ, 1974. – 36 с.

Кириченко Кристина Максимовна

УЧАСТИЕ МОРСКИХ АГЕНТОВ ПРИ СОВЕРШЕНИИ МОРСКОГО ПРОТЕСТА

В статье исследуется вопрос возможности расширения круга субъектов, которые могут обращаться за совершением морского протеста, в частности, о включении в этот круг, в дополнение к капитану, еще и морского агента. Анализируется понятие «морского агента».

Ключевые слова: морской протест, заявление о морском протесте, нотариальное производство, морской агент, судновой агент.

Kyrychenko Krystyna

PARTICIPATION OF MARINE AGENTS IN THE COMMITTING OF MARINE PROTEST

The article explores the possibility of expanding the circle of subjects who can apply for committing of marine protest, in particular, including to this circle, in addition to the captain, a marine agent. Analyzes the concept of «marine agent».

Keywords: marine protest, statement of marine protest, notarial proceeding, marine agent, ship agent.